

УДК (070):323.113(100)(=161.2)(476)(477)

ГАЗЕТА «БЕЛАРУС ГАЛІЧЫНЫ» – ПЕРШЕ ВИДАННЯ БІЛОРУСЬКОЇ ДІАСПОРИ В УКРАЇНІ

Кудряшов Г.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Стаття присвячена першому періодичному виданню «нової» біло-руської діаспори в Україні – газеті «Беларус Галічыны», що виходила в світ у Львові в 1995–1998 рр. Автор акцентує увагу на історії становлення видання, його контенті та рубрикації, а також на ролі газети в збереженні національної ідентичності білорусів у період державного й культурного відродження в перші роки пострадянської доби.

Ключові слова: видавнича діяльність, білоруська діаспора в Україні, газета «Беларус Галічыны».

Постановка проблеми. Білорусь та Україну впродовж віків пов'язували особливі гуманітарні відносини, що склалися внаслідок близького географічного положення, загальної історії та схожих доктрин національного розвитку. У систему поглядів двох країн на свій культурний, освітній і науковий розвиток завжди входили думки про роль і місце книги і друкованого слова в цьому процесі. Вітчизняна видавнича справа стала стратегічним напрямом як для України, так і для Республіки Білорусь. Після здобуття незалежності дві держави, які серед інших пострадянських республік у діахронному історичному розрізі мали багато спільних ментальних епізодів, розглядають видавничу справу

як важливу складову комплексу заходів із підвищення якісного рівня міжнародної співпраці. Тому закономірно, що партнерство в галузі видавничої справи задеклароване у відповідних актах України й Республіки Білорусь.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відомо, що культурна взаємодія двох східноєвропейських країн із 1991 р. пройшла шлях від практично повного занепаду до відновлення втрачених і налагодження нових зв'язків [11, с. 250]. Зміцненню білорусько-українського культурного мосту сприяла активізація національних товариств білорусів в Україні й українців у Білорусі, які стали ядром «нових» діаспор у цих країнах. У середині 90-их років

збіглого століття розпочався активний процес самоорганізації білорусів у громадські національно-культурні об'єднання. Нині організаційну основу білоруської громади України складає Всеукраїнська спілка білорусів, до якої входять регіональні громадські організації Дніпропетровська, Донецька, Львова, Миколаєва, Одеси, Харкова, Херсона, Чернігова, що були біля витоків створення «нової» білоруської діаспори в Україні – елементу пострадянської епохи, у яку вчорашні співвітчизники здобули новий статус. За офіційними даними, нині білоруська громада України налічує до 300 тисяч людей.

У відкритому листі до Президента Республіки Білорусь Олександра Лукашенка від 22 квітня 2015 р. голова Всеукраїнської спілки білорусів Петро Лайшев і представники білоруських національних організацій України констатували дуже скромні результати своєї діяльності на тлі інших діаспор. Такого висновку члени Всеукраїнської спілки білорусів дійшли після парламентських слухань у Верховній Раді України від 12 березня 2015 р., у яких взяли участь також і представники національних об'єднань інших держав. Ми не можемо погодитися з такою стриманою оцінкою своєї роботи білорусами України, адже за довгі роки накопичено значний досвід організаційної, культурно-масової та просвітницької роботи. Складником цього досвіду є видавнича справа білоруської діаспори.

Після проведення в Мінську за підтримки уряду та парламенту першої зустрічі білорусів зарубіжжя (грудень 1992 р.) і відповідно до рішення Першого Всесвітнього з'їзду білорусів, що відбувся в липні 1993 р., на Львівщині, як і в інших кутках України, активізувалася діяльність білоруських громадських об'єднань. Національно-культурне товариство «Белая Русь» імені білоруського першодрукаря і просвітника Франциска Скорини (далі – НКТ) створили 1993 р. Ініціативна група засновників провела установчі збори 1992 р., офіційно товариство зареєстрували 31 серпня 1993 р. Білоруси Галичини вперше об'єдналися на юридичному рівні, адже слідів більш-менш організованої білоруської громади в галицькому краї виявити не вдалося. Проте відомо, що білоруси споконвіку населяли місцеві землі. «Легітимність» перебування білорусів на цих українських землях підтвердили такі діячі білоруської культури, як Франциск Скорина, Іван Федоров, Адам Міцкевич, Тадеуш Костюшко, Михайло Огинский, Луїза Пашкевич (Тьотка), які залишили свій слід у Львові і зробили посутній внесок у розвиток спільнослов'янської культури.

НКТ проводило на Галичині значну культурно-просвітницьку роботу з національного відродження білорусів. Метою та завданнями товариства стало зміцнення взаємовідносин між українською та білоруською культурами задля їхнього взаємозбагачення, усебічна підтримка українського національного відродження, сприяння розвитку білоруської культури, пропаганда кращих традицій білоруського народу серед представників інших національностей, святкування пам'ятних дат білоруської історії і культури [10, с. 2]. За підтримки товариства у Львові, починаючи з 1993 р., двічі на місяць виходили в ефір білоруськомовні радіопередачі «Вестки з

Беларусі», організовувалися конкурси, фестивалі, свята білоруської пісні. У міській бібліотеці імені Лесі Українки відкрито невеликий відділ білоруської літератури. Статті про Білорусь друкувалися у львівській пресі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті вивчення білорусько-українських зв'язків у видавничій справі особливе місце займає видавнича діяльність діаспорних організацій, зокрема створення ними власних періодичних видань як інструментів реалізації культурно-просвітницької програми. Про принт-медіа українців Республіки Білорусь йшла мова в наших попередніх публікаціях [4; 5]. Пропонована стаття присвячена видавничій діяльності білоруських національних організацій в Україні.

Медійний продукт «нової» білоруської діаспори в Україні сьогодні представлений кількома зразками. Із 2005 р. в обласній газеті «Донецчина» регулярно виходила сторінка «Неман» (білоруською мовою), на якій розміщувалися новини з Білорусі, розповідалися про видатних краян Донецької області та про діяльність Всеукраїнської спілки білорусів. В оригінальній рубриці «Домашня школа» друкували дидактичний матеріал для самостійного вивчення білоруської мови. До подій 2014 р. в українському Криму вийшли два числа газети «Белая Русь» Спілки білорусів Криму, випускався журнал «Крым-Беларусь». Видано буклети про заходи білоруських національних організацій у Донецьку, Запоріжжі та Криму. Про роботу Всеукраїнської спілки білорусів регулярно виходили матеріали в газеті «Київський вісник», яка за домовленістю з її головним редактором надходила в усі регіональні представництва Спілки. Керівництво й актив білоруських товариств Запоріжжя, Одеси та Чернігова систематично публікують свої матеріали в міських і обласних газетах, виступають по місцевому телебаченню і радіо. Спорадично випускається газета білоруської громади Львівської області «Вестки з Беларусі» [8].

Мета статті – з'ясування ролі першого періодичного видання «нової» білоруської діаспори в Україні – газети «Беларус Галічыны», що виходила в світ у Львові в 1995–1998 рр., – у збереженні національної ідентичності білорусів у період державного й культурного відродження в перші роки пострадянської доби, дослідження історії становлення видання, вивчення його контенту й рубрикації.

Виклад основного матеріалу. Першим періодичним виданням білоруської діаспори в Україні стала газета «Беларус Галічыны», яку заснувало 1994 р. НКТ. Випуск нової газети став ще одним реалізованим пунктом перспективної програми розвитку товариства. Пілотний номер «галасніка» випустили у Львові 1995 р. (реєстраційне свідоцтво ЛВ № 197 від 11 листопада 1994 р.). Головним редактором став Б. Тимошенко. Перші числа друкували в Пустомитівській районній друкарні (набір і верстку забезпечували комп'ютерний центр видавництва «Кобзар»). Згодом поліграфічне відтворення газети здійснювали в навчально-виробничих майстернях Львівського поліграфічного технікуму (набір і верстка – комп'ютерний центр компанії «Манускрипт»). Останнє, шосте, число вийшло в світ у кінці 1997 р. у видавництві «Вільна Україна»

(комп'ютерний набір і верстка – ТзОВ «Поллі»). До 1997 р. наклад складав 600 примірників.

Газета виходила на 4 сторінках загальним обсягом 1 друкований аркуш (за винятком спареного випуску № 4–5 з шістьма сторінками відповідно). Формат видання – А3. На передовиці були розміщені логотипи видання – український і білоруський національні герби «Тризуб» і «Пагоня». Проте вже з 2-го числа логотип у газети відсутній. (Цей факт пов'язуємо із проведенням у Республіці Білорусь референдуму (1995 р.), за результатами якого була ухвалена нова державна символіка.) Постійним комунікативним реквізитом газети став слоган «За нашу і вашу волю!».

Із виходом нового діаспорного видання білорусів Львівської області привітав В. Курашик, Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Білорусь в Україні. На випуск газети відгукнулися в багатьох куточках України. П. Сокольський, заступник голови Харківської асоціації національно-культурних товариств, назвав вихід у світ «Беларуса Галіччини» значною подією в культурному житті Львова. С. Лашенко, українець, але «в'ялкі прыхільнік беларускасі», з ентузіазмом сприйняв перший випуск нової газети. У своєму листі редакції він підкреслив, що відтепер Львів стане одним із центрів відродження білоруської мови та культури в Україні і звучатиме білоруська мова не лише в Мінську або над Двіною, але і в древньому галицькому краї [7, с. 4]. «Великою радістю» назвав вихід газети Р. Лубківський, порівнявши нове білоруське видання по важливості з «Біблією» Франциска Скорини і «Хрестом на свободу» Тьотки. Видатний український письменник назвав «Беларуса Галіччини» третім значним явищем, яке знаменує продовження історичного діалогу українців із білорусами [6, с. 1].

Редакція «Беларуса Галіччини» з перших випусків дотримувалася білоруськомовної політики, адже справа відродження білоруської мови – одна з головних у культурній доктрині Білорусі. «Родная мова ... быццам тое малое зубраня, якое згубіла маці, вась-вась будзе занесена ў чырвоную книгу», – читаємо на сторінках газети [2, с. 2]. Матеріали редакційного портфеля «Беларуса Галіччини» викладалися в рамках таких постійних рубрик: «Весткі з Беларусі» (актуальна інформація про суспільно-політичне життя в Республіці Білорусь), «Нам пішущь» (листи читачів і симпатиків видання), «Письмы з Бацькаўшчыны» (публіцистичні нариси читальників із Білорусі), «Беларускі народны календар» (розповіді про етимологію назв білоруських календарних місяців, про свята і народні прикмети). Традиційними, як і для усіх популярних газет, стали рубрики «Наш сад і агарод» (поради городникам-любителям) і «Літаратурная старонка», яка знайомила з творчістю письменників-аматорів і майстрів літератури. Розважальний контент представлений кросвордами і фотоконкурсом про пам'ятники історії та культури Білорусі. Ураховуючи роль газети як друкованого органу НКТ, на сторінках видання друкувалися офіційні матеріали (зокрема, статут організації), різні звернення до членів товариства (наприклад, оголошення про відкриття білоруської недільної школи, гуртка-студії з вивчення білоруської історії, культури й мистецтва). Деякі матеріали передруковувалися з інших видань

(приміром, стаття «Країны славянских ценяў» (у перекладі В. Рагойші) з англійського журналу новинарної спрямованості «The Economist»). Серед авторів фундаментальних статей – авторитетні білоруські та українські письменники, вчені, громадські діячі: Р. Лубківський, Н. Пілевич, В. Рагойша, С. Понізік.

Окрім досягнення історичних, просвітницьких та інформаційних цілей, газета намагалася розбудити генну білоруськість і тим самим сприяти зміцненню процесів відродження Білорусі [3, с. 4]. Варто підкреслити, що «Беларус Галіччини» – не перша спроба білорусів створити свій друкований орган.

У 30-их рр. ХХ ст. у Львові, на східних кресах (околицях), в умовах шовіністичного панування прибічників Ю. Пілсудського, випускалися білоруські одноденки «Жыццё» і «Беларускае жыццё». Їх видавали підпільники білоруського національно-опору тодішньому польському реакційному режимові. Також у Львові виходили польські «Сигнали», які підтримували національно-культурне життя білорусів. У середині 1960-их рр. у Львові заснували «Білоруське земляцтво», яке за сприяння Львівського університету, Львівського відділення Спілки письменників України і місцевих громадських організацій проводило літературні й музичні вечори, ушановувало імена видатних білорусів і українців, досліджувало білорусько-українські зв'язки, а також займалося перекладами з української мови. Для члена Ради «Білоруського земляцтва», письменника С. Понізіка ці роки відмічені особливими спогадами, і він на згадку своєму колезі В. Лучуку лишив автограф: «Me Fecit Lviv» («Мене створив Львів») [9, с. 1].

На сторінках другого числа редакція газети повідомила про підготовку третього номера «Беларуса Галіччини», а також проінформувала своїх читачів про одержання з нагоди появи в Україні нового білоруськомовного видання кількох листів і телефонних дзвінків із привітаннями й побажаннями. Також редакційна колегія звернулася з проханням пропонувати теми для майбутніх публікацій та надсилати свої матеріали. До співпраці редакція запрошувала тих, хто має відповідну освіту і добре володіє білоруською мовою [1, с. 4].

Останній випуск видання датовано груднем 1997 р. – січнем 1998 р.

Можливо, припинення випуску газети пов'язане з перереєстрацією НКТ у Білоруську громаду Львівської області в 1999 р. правонаступницею «Беларуса Галіччини» стала газета «Весткі з Беларусі». Періодичність видання – один раз на місяць (залежно від фінансування), наклад – 500 примірників. Газета активно пропагує досягнення й успіхи Республіки Білорусь на основі матеріалів, розміщених на офіційних сайтах Президента Республіки Білорусь, газети «Беларусь сьогодні», «Звязда» та ін.

Висновки і пропозиції. Заслугує на увагу важлива роль газети «Беларус Галіччини» у збереженні й розвитку етнокультурних зв'язків, самоідентифікації білоруського співтовариства в Україні. У майбутньому матеріали першої газети «нової» білоруської діаспори в Україні, підшивка якої зберігається в Національній бібліотеці Білорусі, повинні увійти до ретроспективного бібліографічного покажчика.

Список літератури:

1. Аб'явы // Беларус Галічыны. – № 2.
2. Два гады працы і надзей... (К другім угодкам заснавання НКТ «Белая Русь» ім. Ф. Скарыны) // Беларус Галічыны. – [б. г.]. – № 1.
3. Зварот да беларусаў Галічыны // Беларус Галічыны. – [б. г.]. – № 3.
4. Кудрашоў Г. «Голос Берестейщины» – першая ўкраінская газета Беларусі / Г. Кудрашоў // Журналістыка–2014: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 16-й Міжнар. навук.-практ. канф. 4–5 сн. 2014 г., Мінск / рэдкал.: С. В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.]. – Вып. 16. – Мінск: БДУ, 2014. – Вып. 16. – С. 393–396.
5. Кудряшов Г. Периодичні выдання украінскай дыяспоры в Рэспубліцы Білорусь / Г. Кудряшов // Слова ў кантэксце часу: да 85-годдзя прафесара А. І. Наркевіча: зб. навук. прац / пад агул. рэд. В. І. Іўчанкава. – У 2-х т. Т. 1. – Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2014. – С. 535–542.
6. Лубкіўскі Р. По-братньому радю / Р. Лубкіўскі // Беларус Галічыны. – [б. г.]. – № 2.
7. Нам пішуць // Беларус Галічыны. – [б. г.]. – № 3.
8. Наши СМИ [Электронный ресурс] // Всеукраинский союз белорусов [сайт]. – Режим доступа: <http://www.belukrgresurs.org> – Название с экрана.
9. Панізьнік С. М'яне стварыў Львоў / С. Панізьнік // Беларус Галічыны. – [б. г.]. – № 2.
10. Статут Білоруськаго нацыянальна-культурнага товариства «Белая Русь» ім. Франціска Скарыны // Беларус Галічыны. – 1995. – № 1.
11. Юрчак Д. Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений / Д. Юрчак. – Витебск: УО «ВГУ им. П. М. Машерова», 2012.

Кудряшов Г.А.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко

ГАЗЕТА «БЕЛАРУС ГАЛІЧЫНЫ» – ПЕРВОЕ ИЗДАНИЕ БЕЛОРУССКОЙ ДИАСПОРЫ В УКРАИНЕ

Аннотация

Статья посвящена первому периодическому изданию «новой» белорусской диаспоры в Украине – газете «Беларус Галічыны», которая выходила в свет во Львове в 1995–1998 гг. Автор акцентирует внимание на истории становления издания, его контенте и рубрикации, а также на роли газеты в сохранении национальной идентичности белорусов в период государственного и культурного возрождения в первые годы постсоветской эпохи.

Ключевые слова: издательская деятельность, белорусская диаспора в Украине, газета «Беларус Галічыны».

Kudriashov H.O.

Korolenko Poltava National Pedagogical University

THE NEWSPAPER «BELARUS HALICHYNY» – THE FIRST PUBLICATION OF BELARUSSIAN DIASPORA IN UKRAINE

Summary

Article is dedicated to the first publication of the «new» Belarusian Diaspora in Ukraine – the newspaper «Belarus Halichyny», which was published in Lviv in 1995–1998. Author accents attention on history of becoming of edition, its content and dividing according to subject headings and also on the role of this newspaper in maintenance of national identity of Belarusian in the period of state and cultural revival in the first years of post-soviet epoch.

Keywords: publishing activities, Belarusian Diaspora in Ukraine, the newspaper «Belarus Halichyny».